

Turizem in folklor

Marsikatera bridka je že padla drugod na račun folklorne v turizmu. Zdaj smo tudi mi tako daleč. Z razvojem turizma doživlja folklor vstajenje posebne vrste. Stare pozabljene ali pa še žive funkcije folklorne se do kraja spreminjajo. Kar je bilo včasih v organski zvezi z življenjem ljudstva, z njegovim verovanjem in delom, danes nima več miru v knjigah in muzejih. Turizem potegne vse na dan in hoče, da postane teater, spektakel — privlačnost za tuje in za domače goste... Tega značilnega stremeljenja naše dobe folklorist ne more zavreti. Večinoma je on zadnji, ki ga prosijo za pomoč ali nasvet. Navadno opravijo brez njega. Vesel je, če si lahko pribori vsaj toliko veljave, da ne gredo kar mimo njega in da še kaj dajo na njegovo mnenje. Vzdihoval je tu brez haske. Realnost je neusmiljena. *Turizem potrebuje folklor, zato si jo vzame.*

Če je tako, bi bilo po mojem nespretno in neodgovorno, da bi folklorist stopil v kraj in se za nič ne menil. Nasprotno. Folklorist mora poiskati in ohraniti stik s turističnimi organizacijami, mora s svojim znanjem in avtoriteto poskrbeti, da tisto, kar se v okviru turističnih prireditev pojavlja kot »folklor«, ne bo spaka resnične folklorne in posmeh našemu izročilu. Pri tem mora biti vsaj toliko dosleden in neizprosni tudi v zadnjih malenkostih kakor vsak povprečen gledališki režiser!

Vsega priznanja je vredno, da imajo ljudje pri Turistični zvezi Slovenije zelo mnogo posluha za takšno stališče. Njenemu zgledu pa ne sledi povsod po Sloveniji. Različni »bali«, »raji« in »ohceti« se pripravljajo večinoma brez sodelovanja folkloristov in so zato navadno tudi temu primerno (ne)zvesti resnični folklori. Posebno poglavje so noše. Tu se zde ljudem dovoljene najrazličnejše kombinacije iz najrazličnejših gledaliških garderob. Krivda je seveda tudi na naši strani. Koliko let pa je že tega, odkar ni moč dobiti nobenega priročnika o slovenskih ljudskih nošah? Ta, ki naj bi kdaj izšel, bi moral natančno upoštevati konkretne potrebe naših ljudi na deželi. Moral bi jim pomagati, da se bodo oblačili v noše pristnih oblik,

čeprav si jih nanovo naredi! Pri plesih se razmere menda boljšajo, niso pa še takšne, kakršne bi morale biti. Akademski folklorne skupine »France Marolt« z Marijo Suštarjevo ima odločilne zasluge za napredek v tej smeri.

Pri težnjah naših turističnih organizacij se pojavljajo včasih nepričakovani problemi. Tak problem postaja Ptuj. V Ptuj bi radi ustvarili karnevalsko tradicijo. Folklorno bogato zaledje jih navdaja z upravičeno samozavestjo. Folklorist se seveda stežka vda, da naj korenti namesto po vesnicah okoli Ptuja skačejo po ptujskih ulicah, kjer nimajo ničesar iskati. Toda turizem in festival jih hočeta spraviti na en kraj in jih pokazati hkrati množici tujcev in domačinov. Bodi! Misel, da bi naj postal ptujski festival revija vseh šemskih običajev Slovenije, je že nekoliko drznejša. Povsem nesprejemljiva pa postane, če jo hočejo prirediti na pustno nedeljo. Kaj se namreč zgodi? Zgodilo se je pravzaprav že: Pripeljali so lavfarje iz Čerknega in borove gostivnjčarje iz Prekmurja. To se pravi, da je na pustno nedeljo Čerkno ostalo brez svojih lavfarjev. Predanovci pa brez svojega gostovanja (če ni bilo samo rekonstrukcija!). *S folklorne stališča je to nedopustno in pomeni plenjenje našega podeželja.* Če hoče katerikoli kraj organizirati takšno revijo, jo sme organizirati samo tako, da ne poseže v tradicionalno življenje drugih krajev. Saj je pri domačinih že tako dovolj škode — nastopi v maskah postajajo vir zasluzkal! Iz Inštituta za slovensko narodopisje SAZU sem predlagal prirediteljem, naj organizirajo festival na nedeljo pred pustno nedeljo. Mogoče je bilo letos za to že prepozno. Folkloristi pač ne moremo odnehati od zahteve, da naj se brezobzirni posegi v ljudsko življenje ne dogajajo! Upam, da tiči za vsem samo nepoučenost in da se bodo dale stvari pametno urediti.

Take komplikacije in vse drugo, kar se pojavlja ob vstopu folklorne v turizem, pa začenjajo terjati novo javno službo: varstvo našega ljudskega življenja, kakor imamo varstvo naših spomenikov v najširšem pomenu besede. O tem pa prihodnjič.

Dr. Niko Kuret

Pismo iz Moskve

Med Prvo Čeremuškinsko ulico in ulico Hercena

Na Prvi Čeremuškinski ulici, v južnem delu Moskve, že skoraj na periferiji samega mestnega jedra, se nahaja zgodovinski oddelk znanstvene akademije Sovjetske zveze. V novi stavbi sredi docela nove moskovske mestne četrti imajo svoj krov arheološki inštitut, inštitut za zgodovino in etnografski inštitut, imenovan po znanem ruskem etnologu in antropologu Mikluho-Maklaju. Iz tega inštituta, katerega drugi del je v Leningradu, izhaja tako rekoč vsa osrednja sovjetska etnološka dejavnost. Od tod pošiljajo šestkrat letno v svet znanstveno revijo Sovjetskaja etnografija. Tukaj pripravljajo zajetne in pogostne zvezke serije Trudy Instituta etnografii in zvezke s krajšimi znanstvenimi sestavki — Kratkie soobščeniya. Od tod izvirajo obsežni deli izdaje Narody mira, ki po obsegu daleč presegajo vsa tovrstna svetovna dela in so, po besedah izdajateljev, v metodološkem pogledu popolna novost v svetovni etnološki literaturi. Na Prvi Čeremuškinski ulici sestavljajo etnične karte posameznih delov sveta (pred nedavnim je izšla tudi pregledna karta narodov sveta) in pripravljajo obsežne zgodovinsko-etnološke (istoriko-etnografske) atlante, ki zaenkrat zajemajo le posamezna področja Sovjetske zveze, a je v načrtu vsaj še podoben atlas za Slova-ne. Iz inštituta etnografije Sovjetske znanstvene akademije je izšlo in izhaja še niz drugih znanstvenih in poljudnoznanstvenih knjižnih izdaj.

Vse navedeno delo etnografskega inštituta opravlja za naše pojme pravcata armada etnoloških znanstvenih delavcev v relativno ugodnih in celo odličnih delovnih pogojih. Delo inštituta je razdeljeno na posamezne regionalne in tematske oddelke in ekspedicijske skupine. Zgolj v ilustracijo naj bo navedeno, da je preučevanje etnološke problematike jugoslovanskih narodov poverjeno posebnemu znanstvenemu delavcu, ki se ukvarja skoraj izključno s tem problemom. Vsi oddelki in ekspedicijske skupine delajo po strogo začrtanih letnih delovnih načrtih, podrejenih dolgoročnejšim nalogam in smernicam celotnega inštituta. In te smernice in naloge sovjetske etnologije so razve-

jane in obsežne. Med tremi osnovnimi nalogami, ki si jih je inštitut v tekoči sedemletni perspektivi znanstvenega dela zadal, je na prvem mestu raziskovanje procesov spreminjanja v socialno-bitnem in kulturnem pogledu med narodi Sovjetske zveze v času prehajanja iz socializma h komunizmu. V tej zvezi so v načrtu obsežne monografije o sodobni biti kolhoznega kmetstva, biti delavskega razreda, poti razvoja sovjetske družine, o oblikovanju materialističnega pogleda na svet in poteh zamiranja religiozno-bitnih prežitkov med narodi Sovjetske zveze. Druge temeljne naloge narekuje preučevanje sodobnih procesov postopne konsolidacije socialističnih nacij, raziskovanje poti nacionalnih oblik socialističnih kulturnih pojavov. Tudi za to področje so v načrtu obsežnejša sintetična dela. Tretje važno področje sovjetskega etnološkega dela zavzema problematika izvora človeka in človeških ras in vprašanje zgodovine predrazredne družbene formacije. Na vseh teh področjih so sovjetski etnologi aktivni, njihova dejavnost je v resnici velika.

Obračun svojega dela polagajo sovjetski etnologi na vsakoletnih zasedanjih oddelka zgodovinskih ved sovjetske znanstvene akademije, posvečenih rezultatom etnoloških in arheoloških terenskih raziskav. Tako celotedsensko posvetovanje vseživnega značaja je bilo tudi letos konec marca in v začetku aprila v Moskvi. Tu so se zbrali poleg znanstvenih delavcev osrednjih znanstvenih institucij zastopniki podružničnih znanstvenih ustanov, člani raznih zgodovinsko-etnografskih inštitutov republiških akademij, muzejev itd. Zasedanja so bila plenarna in sekcijška. Problematika referatov je bila v dobri meri posvečena sodobnim problemom. Številna predavanja so se nanašala na zelo poudarjeno raziskavo kulture in biti delavskega razreda. Med vidnimi etnološkimi temami sta bili npr. problematika družine in borba s prežitki religioznih naziranj. Čutiti je bilo tudi že priprave na 7. mednarodni kongres etnologov in antropologov, ki bo 1964. leta v Moskvi.

Med trgom Manež in ulico Hercena so stisnjene humanistične fakultete moskovske državne univerze M. V. Lomonosova. Tu je tudi zgodovinska fakulteta in v njenem okviru menda edini samostojni oddelek etnografije v Sovjetski zvezi. Etnografski oddelek zgodovinske fakultete je tako druga in poslednja čisto etnološka institucija v Moskvi, ki deluje v neprimerno skromnejših pogojih kot etnografski inštitut znanstvene akademije. Zavoljo edinstvenosti preseneča tudi relativno nizko število študentov oddelka, katerih delovne perspektive po končanem študiju so nedvomno ugodne. Študijski načrt fakultete je v svojih splošnih konturah v primeri z našim stanjem etnologiji naklonjen.

Diplomanti etnografskega oddelka imajo zavoljo smotnosti učnega načrta vso možnost zaposlitve tudi v pedagoški službi, slušatelji vse fakultete so dolžni poslušati predavanja iz osnov etnologije. Poleg regionalnih pregledov ljudske kulture etničnih skupin Sovjetske zveze in zamejstva je na oddelku vrsta specialnih predavanj: folkloristike, zgodovine religij, zgodovine socialnih oblik do razredne družbenozgodovinske formacije do zgodovine materialne kulture, metode terenskih etnoloških raziskav in etnološke historiografije. Ob posebni akcentuaciji dela etnografskega inštituta na problematiki sodobnih socialnih in kulturnih procesov pa preseneča pomanjkanje posebnih predavanj s tega področja v okviru etnografskega oddelka zgodovinske fakultete.

Prav konkretne raziskave najrazličnejših stvari kulture in biti pa so nujno terjale nenehno krepitev prizadevanj sovjetskih etnografov, rast njihovih znanstvenih ustanov in številčno večanje znanstvenih kadrov. Kolikor bo sovjetska etnologija obdržala in morda celo širila področje svojega zanimanja v smer različnih, recimo, zahodnoevropskih in ameriških posebnih sociologij, bodo vsi nereseni znanstveni problemi s teh področij na sovjetskem ozemlju nujno šli na njen račun. Med Čeremuškami in ulico Hercena, v Moskvi, na prostranem ozemlju Sovjetske zveze je kakor povsod, kjer živijo ljudje, vrsta zanimivih in živih problemov. Vsi čakajo na svojo znanstveno interpretacijo. Stevilni med njimi pa so doslej z znanstvenega stališča še nenačeti.

S. K.

Kurentovanje v Ptuj 1962

Poseben odbor iz zastopnikov Zgodovinskega in Turističnega društva v Ptuj 4. marca 1962 že tretjič organiziral v Ptuj kurentovanje s karnevalom. Davní ljudski običaji, ohranjeni v takem obsegu samo še v ptujski občini, so bili prestavljeni iz naravnega vaškega okolja in občestva (predvsem Markovci) na mestne ulice. S tem so kajpak deloma izgubili na magični prvobitnosti in pristnosti — kolikor bi na vasi sami dandanes sploh bilo mogoče še doseči tisto praelementarnost — na drugi strani pa so dobili več pobude za oživitve kot turistična atrakcija.

Zgolj iz turistično propagandnih namenov so bili temeljnemu sporedu domačih narodopisnih skupin priključeni podobni običaji iz pustnega razdobja iz drugih krajev, lafarji iz Čerknega in prekmursko evangeličansko borovo gostuivanje. Za strogo etnografsko delo pa ima skupno predvajanje običajev iz raznih krajev le delno, primerjalno vrednost.

Sprevid narodopisnih skupin se je razvijal po predvidenem sporedu. V organizacijskem pogledu bi morda kazalo oskrbeti boljše vid-

ljivost (oder za borovo gostuivanje?), zlasti pa ozvočenje, ker se pesmi in besedila v splošnem hrupu povsem izgubijo — slišali so jih le najbližji gledalci. Naravni potek dogajanj moti npr. tudi naročeno poziranje za fotografsko snemanje in drugo organizacijsko režijsko poseganje med nastopajoče.

Leopold Stanek

Nekaj o pratiki

Besedo pratika, še danes pri Slovencih najbolj domače in razširjeno ime za kmečki koledar, je zapisal že Trubar v Hišni Postilli (izšla 1595 v Tübingenu), kjer pravi na str. 1, 8, da se morejo zgoditi na soncu tudi taka znamenja, ki se ne morejo vedeti naprej, ter se zgođe inu semkaj prido super vso kunsht teh Pratik, kar je Trubarjev domač prevod za Luthrovo »die unvorsehens und plötzlichen daher fallen wider alle Mathematica«. H. Megiser pa je prvi slovarnik, ki je zapisal leta 1603 v Thesaurus Polyglottus I, 326, pod iztočnico Fasti... Germ[anice] Calender Allmanach. Slavonice = slovenski pratika. Matija Kastelec je vzel v Navuk kristianski leta 1688 za četrtkov primer v poglavju »Nebu na semli po Boshy Voli« za ljudstvo najbolj znano prispodobu — pratiko (na str. 601—605). Rogerij (M. Kramer), ljudski pridigar iz prvih desetletij 18. stoletja, pa je večkrat govoril o pratikah in pratikarjih kot o rečeh, ki so vsakomur dobro znane. V pridigi na 25. dan velikega travna, tj. na dan sv. Urbana, mu je bila prav posebno v mislih »ta Crajska Kmetoushka Prattica... kir Urbana tega S. Papesha inu Martyrnika u' podobi eniga gróda Kashe.« (Palmarium Empyreum, I, 1731, 454).

Imena pratika, ki je bilo privzeto vsekakor po grško-latinsko-nemški Practica, Practik, in ne po italijanski prattica (prattica), kakor je mislil Z. Zois v pismu Vodniku dne 20. marca 1794, nimamo za poimevanje koledarja, predvsem kmečkega in stoletnega, samo Slovenci. V raznih narečnih oblikah (Brattig) imajo pratiko npr. nemški Svicarji in Bavarci (Prattig, Pratti, Pratteng), Retoromani v Švici (pratga, pratti, pratcha; prva retoromanska »Nova Pratica«: Mustér 1771), med Slovani pa jo poznajo tudi Lužiški Srbi (protyka, protykaf itd.). Christoph Froeschauer v Zürichu je izdal že okrog leta 1519-20 knjižico na osmih straneh z naslovom Der buren Pratica alweg werende, Čeprav so Hrvati že zelo zgodaj izdajali tudi kmečke koledarje po zgledu nemških in slovenskih hieroglifnih pratik, vendar imena pratika niso prevzeli, marveč so pisali le kalendarium, kalendar, mesečnik, dnevnik, kolendar, kole-dar itd. Mikavna izjema je pa npr. Primorska pratika ili tako zvani Novi riečki kalendar za puk. Za prestopnu godinu 1896, ki jo je izdala Knjižara Hartman v Zagrebu.

Jože Stabej

K vprašalnici o podobarjih

Naša tokratna vprašalnica se nekoliko loči od dosedanjih. Delno sega čez ožji narodopisni okvir in se približuje umetnostnozgodovinskemu, kajti rada bi zbrala gradivo za osvetlitev našega podobarstva, torej tiste likovno umetnostne ustvarjalnosti, ki je kot zvesta Pepelka spremljala umetnostno zorenje našega človeka. Vsi smo vedeli zanj — toda kdo se je zmenil za to tiho sodelavko, ki ji ni žarela na čelu zvezda »visoke« umetnosti? Toda dokler ne bomo določili pravega mesta in značaja ljudski podobarski umetnosti, tudi v stilni ne bomo mogli razrešiti vseh prikritih votkov in poganjkov. Dobe, v katerih je imela umetnost najbolj obsestven značaj, ko je bila najtesneje povezana z ljudstvom in ne samo z izbranimi posamezniki, so bile tudi v podobarskem ustvarjanju najbolj plodne, pa naj gre za samouške izdelke ali za delež obrtniško šolanih mojstrov (npr. v poznem srednjem veku, v 17. stoletju, v baročnem 18. stoletju pa tudi še v začetku 19. stoletja). Do razhajanja med obema slojema umetnosti je prišlo šele tedaj, ko se je stilna umetnost oddaljila od ljudstva in se zaprla v meščanske sobe; ker se je individualistično ogradila, je postajala ljudstvu tako po vsebinski kot formalni govorici vedno težje dojemljiva. Toda tudi tedaj je podobarstvo še ohranilo svoj pomen, saj je s svojo stilno konservativnostjo in navezanostjo na vzore preteklosti streglo preprostem okusu, da, včasih kar preveč radodarno. V trenutku, ko se je konservativno odreklo vzporednemu koraku z razvojem, je zatonilo v sterilnost, ki je bila obsojena prej ali slej na izhiranje. Pri tem so ji izpodrezovali korenine še cenene reprodukcijske tehnike ne samo s svojo trgovsko konkurenco, ampak tudi s sladkobnimi vsebinskimi predlogami. Na pragu naših dni je veliki tok ljudskega podobarstva skoraj presahnil, le tu in tam se še blešče njegova jezerca — prav njihove globine pa bi radi s to vprašalnico ugotovili.

Z našimi vprašanji in z odgovori, za katere vas prosimo, bi radi zajeli tako ljudske samouške podobarje kot obrtno izučene mojstre, ki jih še ne moremo uvrstiti v krog stilne umetnosti, čeprav so tudi za njen profil v mnogočem zelo pomembni. V najširšem obsegu pa bi jim po organizaciji in načinu njihovega dela smeli pridružiti celo nekatere oblikovavce, ki imajo že določeno mesto v našem umetnostnem spektru, npr. številne baročne kiparje, rezbarje 17. stoletja, družino Layerjev, Goetzlov, cerkljanskih Štravsov in pač tudi številne izmed srednjeveških mojstrov podobarskega čeha.

Nekateri deli naše domovine so postali kar klasična žarišča podobarske

umetnosti. Taki so npr. škofjeloški okoliš, cerkljanski kot, zgornja Savinjska dolina, v kamnoseštvo posebno okolica Volčjega gradu pri Komnu, delno Pivka, medtem ko je na Gorenjskem privabljal kamnoseke »brezjanski zeleni kamen«. Prave meje med ljudsko in obrtniško podobarsko dejavnostjo niti ne moremo potegniti, saj gre za ustvarjalno plast, ki sega tako v smer ljudske kot stilne umetnosti. Prav zato pa je njen problem mikaven tako za narodopisca kakor za umetnostnega zgodovinarja; ob njem se njuno delo lahko plodno in kompleksno prepleta.

Res pa je, da danes pod pojmom podobarstva (v ožjem smislu) razumemo predvsem tiste rezbarske in slikarske delavnice, ki so v zadnjih 150 letih nasledile tradicijo starejšega umetnostnega izročila in so v službi praktičnih potreb zdaj bolj, drugič manj kvalitetno znale družiti primarne ljudske oblikovne elemente s pridobitvami stilne umetnosti, čeprav niso bile vedno stilno napredne. Kljub svoji konservativnosti so vendarle v ponavljanju že preživeli form kajkrat ustvarile miljejsko zelo učinkovite vrednote, za katere bi bilo škoda, če bi zapadle v nepričevalno anonimnost. Njihovo mesto v upodabljanju umetnosti bi lahko primerjali s položajem bukoviške ali organizatorske pesmi med ljudsko, in umetno poezijo. Nesrečna usoda podobarjev pa je v tem, da so jih doslej narodopisci odirali kot »ne več pristno ljudske«, umetnostni zgodovinarji pa kot »ne še prave« umetnike. Vsak pa si je od njihove peke prisvojil tisti kos kruha, ki mu je trenutno pač potešil lakoto. Narodopisju so hodile kaj prav panjske končnice, čeprav nimajo vedno »primitivnega« značaja, umetnostni zgodovinar pa je z njihovimi deli premoščal pomanjkanje kiparskih spomenikov med barokom in modernom. Če pa hočemo dobiti kar najbolj enovit pregled vsega podobarskega dela, si ob njem ne smemo postavljati večjih pregrad. Podobarstvo moramo zajeti od njegovih ljudskih korenin do stilno obarvanih kreacij, kajti končno gre pri tem vendarle za skupni utrip naše oblikovne volje. Ljudski okus se je bistril ob tem vrelcu nič manj kot ob dosežkih »visoke« umetnosti. Ob njem se je prebujala oblikovna domišljija po imenu neznanega ljudskega umetnika, obenem pa so ob njem zoreli in sanjali o velikih ciljih tudi mojstri, katerih nekateri so postali ponos naše umetnosti: Urbanija, Alojz Gangl, Berneker v kiparstvu, v slikarstvu pa Fortunat Bergant, brata Janez in Jurij Šubic in Ivan Grohar, če omenim le nekaj najvidnejših. Iz plodnega podobarskega sloja je klil nov umetnostni razvoj.

Mnogokrat so take delavnice združevale rezbarske in slikarske mojstre. Včasih pa je slikar zamišljal osnutke, na katere se je opiralo rezbarjevo dleto. Koliko tovrstnega delavniškega gradiva se še izmika našim očem ali celo propada v ognju in na smetiščih! Grafični listi, risbe, modeli v glini in lesu itd. Iz Layerjeve kranjske delavnice so se preko Bradaške rešile v naš čas in v javne zbirke Jelovškove in Kremers Schmidtove skice in grafike, oltarne predloge Marka Layerja itd. Nekateri delavnice, npr. Tončičeva v Kamniku, so še poznale posebno tehniko ulite mase, ki je podedovana najbrž še iz srednjega veka in podobno. Prav tehnične »skrivnosti« teh delavnic segajo mnogokrat daleč v preteklost; če jih rešimo pozabe, bo to koristilo ne samo umetnostni tehnologiji in konservatorstvu, ampak tudi umetnostni zgodovini.

Brez deleža podobarskih delavnic bi bili prikrajšani za marsikatero značilno vrednoto naše kulturne fiziognomije. V tej plasti se je porajala motivika panjskih končnic in slikanega polhišva; njeni mojstri

Tistim, ki so to ali ono izmed naših prejšnjih vprašalnic že izpolnili, pa ne odposlali: še z merom je čas, vsak odgovor bomo hvaležno sprejeli. Naša raziskavanja se namreč ne ustavijo. Dragocene podatke, ki jih je še mogoče zbrati o naših dneh, smo dolžni ohraniti zanamcem, pa čeprav le kot arhivalno gradivo.

so slikali freske na stene cerkva in kmečkih hiš; oltarji in skrinje, igrače in svetniške figure, preslice in modli za pecivo so nastajali pod rokami izurjenih rezbarjev. Ali naj res vse to bogastvo oblik in vsebine izgubi svoj dokumentarni utrip in živi le še pod mrtvo številko muzejskega inventarja?

Sekcija za zgodovino umetnosti pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti si je že pred leti zadala nalogo, da podrobneje osvetli problem slovenskega podobarstva. Precej gradiva v zapisih in fotografijah smo že nabrali po terenu in po literaturi, vendar je naša dosedanja zatev še zelo nepopolna. Zato se z vprašalnico obračamo na vas, da nam pomagate s podatki. Tudi najmanjši signal nam je lahko dragocen. Kolikor je vprašalnica nepopolna, vas prosimo, da jo izpopolnite po svoji misli. Posebno bi nas razveselili tudi z event. fotografijami ohranjenih del.

Če pa živi v vašem kraju kakšen podobarski mojster, vas lepo prosimo, da mu to vprašalnico pokažete in ga naprosite, da bi nam sam poslal podatke o svojem delu, šolanju in življenju.

Hvaležni vam bomo za vašo pomoč.

Cc.

Ljudska pesem v okolici Trsta

Tržaška okolica je že dolga desetletja izpostavljena vplivom, ki delujejo uničujoče na ljudsko pesem in vse, kar zanima etnografa. Kljub temu pa stanje ljudske pesmi ni tako kot bi bilo pričakovati. Po bližnjih vaseh in predmestjih so se ohranile številne prastare pesmi in izkazalo se je, da je tvornost ostala živa prav do zadnjih časov.

Da je tako, morda še najbolj zgovorno dokazuje dejstvo, da sem lahko v treh vaseh posnel 24 pesmi, večji del daljših. Prednjačijo pesmi, ki jih pojo ali so jih peli ob mrliču; sledijo kolednice, okroglice, prigodnice, vojaške in druge.

Največ, trinajst, jih je iz Križa, sedem s Katinare, ki jo lahko štejemo za tržaško predmestje, in štiri s Padrič. Ker so bile zbrane bolj priložnostno, ni mogoče izvajati iz številne razporeditve nobenih sklepov.

Na večjo starost kažejo po obliki in melodiji predvsem padriška kolednica »Dobro jutro, boh dej, gospodar in tudi gospodinja vi« ter kriški kolednici »Vam paruščem (privoščim), vaši gospodinjji, vašmu gospodarju« in »Sveti trije kralji so iz Gabrijel prišpekali«. Najmlajši pesmi pa sta iz druge polovice prejšnjega in iz tridesetih let našega stoletja. Prva je kriška »Veseli se uštarica Ljēna, kō mašina pēlja lēdi«. Ta poje o južni železnici, ki je bila speljana do Trsta leta 1857. Druga je prav tako iz Križa in je po izročilu nastala okoli leta 1935. Vsekakor pa je iz časa med obema vojskama, kar je razvidno že iz kratice FF iz prve vrstice. Po izjavi domačinov pomeni ta kratica italijansko državno železnico, ki ima svojo postajo prav na Souniku. Ker pa je kratica železnice FS (Ferrovie dello Stato), je možno, da FF pomeni italijansko vojsko, ki ima kratice FF, AA. (Forze Armate).

Čeprav je ta pesem najmlajša od vseh, po obliki spominja na najstarejšo, ker je vsak verz kitica zase in ima vsega le tri kitice.

Ljudska pesem torej kljub bližini velikega mesta še ni izumrla in uspehi dosedanjega zbiranja kažejo, da smemo pričakovati še marsikaj. Dolej sem namreč snemal samo v treh krajih in še tam nisem

posnel vsega, ker se pevci trenutno niso mogli vsega domisliti. Tako znajo v Križu še več pesmi, med katerimi utegne biti zanimiva zlasti »Marija z Mádžarske je šla«. Pevka s Katinare zna tudi še kopico pesmi in pred nedavnim sem zvedel še za drugo pevko v bližnjem Lonjerju. Potem pa ostane še kakih dvajset vasi, v katerih se bo gotovo našlo še kaj. Samo Pahor

Pesem o skopuhu

*! En úharnik je zbuólu
jan je lēžov bolán. :/*

*K njemu pride njegov prijátov,
ta narblížnji, ta narbólj:*

*O preljúbi ti moj prijátov,
kaj lēži bolán?*

Ti huódi jino nēsi

Marij devíci uofar v dár!

*In úharnik se vzdigne,
Marij devíci uofar nēse,
in úharnik se vzdigne,
Marij devíci uofar dá.*

*Drugíč pride njegov prijátov,
ta narblížnji, ta narbólj:*

*O preljúbi ti moj prijátov,
kako s ti kmáli zdrao postáov!*

*Ce m je glíh Marija zdravoje dála,
se m ga nej dála zauastónj.*

*Sej sām ji leipo pláčov,
sām dav stu dnárcu*

jan dveístu kruón!

*Na tistem píleti en bev goluóbbek
iz preljúbih svetih nebíes:*

*Na, úharnik tvoje denárce
ino lēži bolán!*

*In úharnik je zlo zakléu,
da ga jē blo grozno šlíšat:*

*Naj pride tuolk huduóbe,
kār je lístja jeno tráve,
naj vzáme dušico
ino trúplo, vse skúp!*

*Pršló je tuolk huduóbe,
kār je lístja ino tráve,
vzéló je dušico
ino trúplo, vse skúp.*

(Katinara, 18. avgusta 1939, zapela Albina Pečar, Voučna, roj. l. 1903. Na magnetofon posnel Samo Pahor, s traku prepisala Z. K.)

Pohitimo z zbiranjem narodopisnih predmetov

Lanske pionirske igre so nam odkrile marsikaj. »Naš kraj včera, danes in jutri« so nekatere šole rešile zelo dobro. Marsikatera šola je prišla do zanimive zbirke materialne kulture iz preteklosti. Zal posvečajo ravno šole raznim raziskavanjem vse premalo pozornosti in tako je potem študij narodopisja zaradi manjkajočih podatkov precej okrnjen. Po učencih pa se lahko ugotovi marsikaj in prihrani mnogo neuspešnih potov na terenu. Zeleti bi bilo, da bi vse šole posnemale tistih nekaj tovarišev učiteljev, ki so na tem področju opravili pionirsko delo in podprli študij o materialni kulturi raznih krajev.

B. R.

Etnografski film

Zavod za šolski in poučni film »Sava-film« v Ljubljani ima med drugim tudi nekaj diafilmov, ki nas seznanjajo z narodopisjem. Tako nam film »Etnografski muzej v Ljubljani« v 30 barvnih slikah pokaže najpomembnejše predmete iz slovenske ljudske kulture. Predmeti so povečini vzeti z razstave tega muzeja, teksti ob slikah pa nam dajejo potrebna pojasnila. Na razpolago so še naslednji filmi etnološke vsebine: Razširjenost ras po svetu, O izumrlih plemenih, Življenje fosilnega človeka.

Filmi so namenjeni višjim razredom osemletke in bodo prav gotovo dobrodošli šolam, kjer nimajo možnosti, da bi si muzeje ogledali od blizu.

Pustni ploh

Če se o pustu v fari nihče ne poroči, posekajo fantje veliko smreko, vprežejo več parov konj in jo pripeljejo v vas. Tam jih čakajo dekleta in zavirajo (šrangajo) s svilenimi rutami. S seboj imajo kolovrate in rete, v katerih so kurjeki. Tako dekleta zavirajo, predejo in retrajo, s čimer hočejo pokazati in poudariti, kako so marljive in zmogljive za gospodinjstvo. Zraven se s fanti prerekajo, zakaj se ni nobeden poročil. Potem gredo v sprevodu naprej do žage, kjer smreko prodajo, denar pa skupaj zapijejo in se zabavajo. M. Fuchs, Dovje

»Kača«, »kolo«, »Abrahamova procesija«... Kdo ve kaj več o tem?

Odgovore prosimo na naslov: Glasbeno narodopisni inštitut, Ljubljana, Wolfova 8/II.

V Dobrepoljah na Dolenjskem so se po stari navadi proti koncu svatbe svetje — z godcem, ženinom in nevesto na čelu — sprijeli v dolgo vrsto, ki je šla iz hiše po vasi v druge hiše, skozi vrata, okna, čez peč itd., hamor jih je pač vodil godec. Ob tem so peli pesem »Abraham ma sedem sinov, sedem sinov

Abraham. Niso pili, niso jedli, vsi so delali tako...« Melodija pesmi je enaka ali zelo podobna tisti, ki jo ima znana prleška »Dere sem ja mali bia, te je liščno bloc.

Prosimo vse, ki bi kaj vedeli o podobnem običaju, za podatke na tale vprašanja:

1. Ali je oz. je bil poznan tak

običaj, ki mu ponekod rečejo »kačo viti«, »kolo«, »Abrahamova procesija«, tudi pri svatbah v vašem kraju? Kako so temu rekli?

2. Ali so peli ob tem pesem o Abrahamu na zgoraj omenjeno melodijo ali kako drugo pesem, ali je morda samo godec igral na harmoniko?

Mednarodno posvetovanje o evropskih ljudskih glasbenih instrumentih v vzhodnem Berlinu

Pred kratkim (18. maja) se je v znani berlinski ulici Unter den Linden končalo tridnevno posvetovanje o ljudskih glasbenih instrumentih evropskih narodov. Posvetovanje je organizirala nemška akademija znanosti, strokovno vodstvo pa sta imela njen narodopisni inštitut ob sodelovanju glasbenozgodovinskega muzeja v Stockholmu. Ustanovi sta zastopala dr. E. Stockmann in dr. E. Emsheimer. Otvoritvi je prisostvoval tudi podpredsednik akademije dr. W. Steinitz, ki je v krajšem govoru pozdravil navzoče in poudaril važnost prireditve.

Posvetovanje ni imelo značaja kongresa, ampak izrazito delavnega sestanka strokovnjakov, ki delajo na istem področju in imajo isti cilj, namreč izdajo priročnika ljudskih glasbenih instrumentov Evrope. Vzpodbudo za to delo so dala v neki meri podobna dela C. Sachsa, le da presegajo evropski okvir, tu pa naj bi se omejili na evropske narode in jih obdelali kar najbolj temeljito. Po zamisli urednikov, Stockmanna in Emsheimerja, bo priročnik obsegal šest knjig; v zadnji bi bili zgolj različni registri za lažjo uporabo dela. Ljudski instrumenti posameznih narodov bodo obdelani v posebnih člankih, ti pa razvrščeni po geografskem vidiku. Tako bo prva knjiga vsebovala instrumente severnoevropskih narodov, druga srednjeevropskih, tretja zahodnoevropskih, četrta Balkanski polotok, peta pa evropski del Sovjetske zveze. Članki bodo sestavljeni vsi po istem vzorcu, tako da se bo bravec kljub različnim avtorjem zlahka znašel, če bo hotel primerjati instrumente, bodisi kot posamezne pojave ali njih uporabo pri raznih narodih. Razporeditev se bo ravnala po sistematiki, ki sta jo sestavila Hornbostel in Sachs. Upoštevana bodo ne samo glasbila, to je instrumenti, na katerih je mogoče izvajati melodije in ki so deloma v rabi v umetni glasbi, ampak tudi zvočila, najraznovrstnejše priprave za proizvodnjo glasov in šumov, ki se uporabljajo bodisi v zvezi z ljudskimi običaji ali samo kot zvočne igrače otrok in odraslih. Načrt sta urednika podrobno razložila v članku, ki je leta 1960 izšel v švicarski reviji *Acta musicologica* oziroma leta 1959 v nemškem zborniku *Jahrbuch für Volkskunde*. Misel za tako izdajo je že starejša in se je o njej govorilo na kongresu Mednarodnega sveta za ljudsko glasbo (IFMC) leta 1958 v Romuniji, dve leti pozneje, 1960, na kongresu jugoslovanskih folkloristov v Ohridu, kjer je bila ena tema posvečena posebej ljudskim instrumentom.

Pravkar minulo berlinsko posvetovanje naj bi dalo pregled dose-

danjih dosežkov, preresetali naj bi poskusne sestavke prvih sodelavcev in naredili načrte za bodoče delo. V uvodnem referatu je dr. Stockmann še enkrat natanko pojasnil, kako si urednika zamišljata notranjo podobo priročnika, nato so govorili posamezni sodelavci, avtorji poskusnih člankov. Bili so tu zastopniki večine evropskih dežel oziroma etničnih skupin: Bolgarije, Bosne, Češke, Grčije, Hrvaške, Madžarske, Nemčije, Norveške, Poljske, Slovaške, Slovenije, Srbije, Sovjetske zveze in Švedske. Sodelavci iz Anglije, Romunije in Lužic so bili sicer prijavljeni, niso pa mogli priti. Referati so bili izbrani tako, da so ob njih mogli udeleženci razpravljati o vseh glavnih problemih, ki se pojavljajo ob sestavljanju takega priročnika. Tako je dr. Zmaga Kumer, sodelavka Glasbeno narodopisnega inštituta iz Ljubljane, ki bo v priročniku zastopala Slovenijo, govorila o piskanju na pero in travo oziroma čivink, potem pa obravnavala še trstenke ali Panovo piščal pri nas. Referat, ki je bil prvi na sporedu, so poslušavci ugodno sprejeli in z zanimanjem poslušali zvočne posnetke igranja na Panovo piščal, edinstveni instrument iz trstike v Jugoslaviji. Za primerjavo in nekakšno dopolnilo referata o piskanju na pero je bil prikaz piskanja na brezovo lubje, ki ga je podal sodelavec muzeja glasbenih instrumentov v Leipzigu dr. W. Schramek. Drugi Jugoslovani, prof. Cv. Rihtman iz Sarajeva je poročal o rogu iz lubja, medtem ko sta A. Gojkovičeva iz Beograda in Ivo Kirigin iz Zagreba na primeru srbske frule razložila svojo metodo merjenja tonskih nizov na glasbenih instrumentih. Zelo zanimiv je bil referat dr. B. Sarosija iz Budimpešte, ki je o madžarski piščali »furulya« ne samo govoril, ampak nanjo tudi dovršeno zaigral. Z zvočnimi posnetki in filmom je ilustriral svoj tehnični prispevek o lajni švedski muzikolog dr. Jan Ling. Zivahno diskusijo je sprožil referat dr. M. Sobieskega iz Warszawe o raznih tipih poljskih dud. Namesto odsotnega romunskega muzikologa dr. A. Tiberiu, ki je poslal referat o piščali »tilinca«, je o podobnem instrumentu na Norveškem podal nekaj problemov R. Sevag iz Osla. Češka je bila zastopana kar z dvema referatoma. Najprej je dr. L. Kunz iz Brna govoril o neki vrsti citer, imenovanih »kobza«, potem pa še o moravskih goslih. O posebnih slovaških piščalih in o načinu raziskovanja instrumentov v Bratislavi je poročal sodelavec tamošnje akademije dr. O. Elšek. Načelne važnosti je bil tudi referat prof. K. A. Vertkova iz Leningrada, ki je udeležence posvetovanja seznanil z

vsebino in zasnovi dela, ki bo pravkar začelo izhajati v Sovjetski zvezi, z atlasom ljudskih glasbenih instrumentov narodov Sovjetske zveze.

Po soglasnem mnenju udeležencev je posvetovanje v polni meri uspelo. Jasno je, da se bodo problemi še pojavljali in da se bo treba še kdaj sestati, preden bo začel priročnik izhajati. Vendar so bila načelna vprašanja rešena že zdaj in tudi podrobnosti načrta vsestransko pretehtane, tako da se bo mogoče takoj lotiti dela, ki bo terjalo natančno in vestno obdelavo gradiva, številne primere, nove raziskave še neobdelanih instrumentov, poizvedovanja na terenu in v težjih primerih sodelovanje z akustiki in strokovnjaki sorodnih strok. Jugoslovani bomo zastopani s posebno obsežnim člankom, ki bo razdeljen na poglavja glede na posamezne narode. Obdelavo ljudskih instrumentov v Sloveniji je sprejel v svoj delovni program Glasbeno narodopisni inštitut v Ljubljani, ki je v zadnjem času že dvakrat z anketami na podeželju načel to doslej tako zanemarjeno področje glasbene folkloristike. Prav zato, ker so bili v glasbenem svetu ljudski instrumenti tako malo upoštevani, je treba prizadevanja berlinskega narodopisnega inštituta in švedskega glasbenozgodovinskega muzeja toplo pozdraviti. Posvetovanje je pokazalo, da se nam o instrumentih obetajo zanimiva odkritja ali vsaj nove osvetlitve znanih pojavov, tako da bo veliko delo pomembno ne samo za folkloristiko oziroma etnomuzikologijo, ampak tudi za zgodovino evropske glasbene kulture nasploh.

Preja

V starih časih so v zimskih mesecih vabili zvečer fante in dekleta v kako hišo — vsak večer v drugo. Dekleta so prišla s kolovrati, da bi predla, fantje pa naj bi jih kratkočasili. Vendar pa so dekleta prinesla s seboj že spredena vretena, ker jim fantje niso pustili delati, pač pa so plesali. Doma so potem kljub temu lahko pokazale izgotovljeno delo. Od tistih dob je ostalo v navadi samo to, da se na povabilo sestajajo po hišah, vendar s pletenjem, ker predejo doma ne več. Pa tudi vabijo samo še starejše gospodinje, mladina ne, in tudi moških ne vabijo več. Razloček je tudi v tem, da so bili včasih bolj skromni in so bili zadovoljni kar s kruhom, krlji in podobnim, zdaj pa prirejajo v ta namen prave majhne pojedine.

M. Fuchs, Dovje

S strahom in tesnobo, ki jo občuti človek tedaj, ko se boji izgubiti dobrega, dragega sočloveka, smo uslužbenci Etnografskega muzeja v Ljubljani spremljali težko, usodno bolezen svojega ravnatelja. Zaskrbljeno so vse od lanske jeseni vpraševali zanj tudi drugi muzejski delavci in še posebej etnografi.

Komaj 58 let mu je bilo, ko je začel tožiti o zdravstvenih motnjah. Presenečeni smo bili. Več kot pol-druge desetletje smo ga poznali kot moža, ki ni bil nikoli utrujen, nikoli bolan. Kadar se je odpravljaj na teren, obut v težke čevlje in opremljen s popotno torbo ali nahrbtnikom, je bil najvedrejši. Vselej smo vedeli naprej: vrnil se bo z novimi zapiski, z novimi fotoposnetki, z novim navdušenjem nad temi ali onimi podatki o starih ornih napravah, o domači obrti, ki je ni več, o delu in življenju slovenskega vaščana. Za njim bo kamion pripeljal predmet, ki ga v muzeju še ni, prišlo bo pismo, napisano z okorno pisavo: »Lepo je bilo, ko ste bili pri nas. Za nas tu v hribih se tako poredko kdo zanima. Se pridite.« — Ali pa bo čez čas potrkal na muzejska vrata očanec — njegov znanec iz kdo ve katere belokranjske vasi, morda iz koroških hribov, iz vinorodne Dolenjske, morda ga bo narečje izdajalo za Štajerca ali Primorca. Taka srečanja so v muzeju prinašala vedrost in toplino; naš ravnatelj pa je bil človek, ki nikoli ni znal ničesar prikriti — ne veselja, ne navdušenja, pa tudi skrbi in žalosti ne. Tudi povedal je vselej le to, kar je mislil, zato smo ga spoštovali in imeli radi.

Pri delu v muzeju je bil sila natančen in je natančnost zahteval tudi od drugih. Celo strog je znal biti, toda nikdar tako, da ne bi pokazal razumevanja in nas ne prepričal, da je to in ono potrebno ali bolj prav. Močno si je prizadeval, da bi nam bil delovni tovariš in ne šef. Če pa ga je le kdo kdaj kaj polomil, je to sprejel z vzklikom: »Ja hudiča...!« Takoj za tem pa se je nasmehnil in vedeli smo: stvar bo pomagal spraviti v red.

Ljudske noše na znamkah

Zanimiva je serija poštnih znamk z ljudskimi nošami Jugoslavije. Slovenijo zastopa znamka z žensko belokranjsko in kostelsko nošo ter dvema moškima belokranjskima, v vrednosti 100 dinarjev.

Moška noša je posneta po neki ponesrečeni sliki belokranjske ljudske noše, ki jo je prinesel pred nekaj leti »Gostinski vestnik«. Tam nosi moški hrvaško torbo na žen-

Eno samo veliko napako je imel: pri delu, dolžnostih in obveznostih ni poznal mere. Zaman smo ga često prosili: »Odložite, tovariš ravnatelj, preveč si nalagate!« Naslednje jutro je bil spet prvi v muzeju in po kosilu se je spet vrnil v svojo delovno sobo.

Tako je šlo do lanske jeseni. Ko pa se je po štirinajstih dneh vrnil s terena, kamor je šel, da bi dopolnil, kar je zaradi zdravstvenih preiskav zamudil poleti, je bil že hudo bolan. Njegovi zadnji fotoposnetki pa potrjujejo, da pri delu res ni poznal ovir. Z dolenjskim oračem je šel na polje. Vendar je to pot prinesel svoje poslednje terenske zapise.

Potem ni mogel več prihajati v muzej tako redno kot prej, zato pa je tem vestneje zapisoval, kaj vse je treba še urediti. Nazadnje smo ga na poti v muzej in domov spremljali, toda prihajal je, dokler ga ni bolezen trdo priklenila na posteljo. Iz tistih poslednjih dni, ki jih je naš ravnatelj prebil z nami, nam bo ostala za vselej v spominu njegova velika bolečina ob smrti prijatelja in sošolca dr. Škerlja, s katero pa se je — ne da bi to pokazal — prav gotovo družila tudi strahotna slutnja. Čeprav je večkrat mirno dejal: »Kaj hočete, na vse sem pripravljen«, čeprav so mu moči vidno pešale in končno zdravniki niso več dajali upanja, pa nihče, ki je поблиže poznal dr. Borisa Orla, ni mogel verjeti, da zaključuje svoje poslednje delovno in življenjsko obdobje.

Ko smo se 8. februarja zbrali na Zalah, se nam je zdelo vse, kar se je dogajalo tam, silno kruto in krivično. Toda grobarji so hiteli z delom; močil jih je dež. Vse, kar so med delom govorili, je bilo: »Tale je bil pa gotovo zdravnik« — in »Izgleda« v odgovor. Da, tudi zdravnik bi bil dober, sem pomislila, nikoli ni nikomur odrekel pomoči.

Potem je grob, visoko obložen s cvetjem, počasi objemala noč — sij nad mestom pa je oznanjal vrvež in življenje.

F. Šarf

skem pasu, kar ni pravilno. Tudi obe ženski noši sta izumetničeni.

Kdaj bomo vendar dobili zbirko slovenskih ljudskih noš, ki jih naš turizem nujno potrebuje? Prav bi bilo, da bi izšla čimprej Šantlova zbirka slovenskih ljudskih noš, kajti Kirinove Slovenske noše ne zadostujejo in imajo več bistvenih napak. Ali res ni založbe, ki bi to založila?

B. R.

Bravcem se opravičujemo, da se je ta številka tako zamudila. Uprava lista se je znašla v finančnih težavah, čeprav plačujemo samo tiskarske in pošne stroške, vse uredniško in sodelniško delo pa je brezplačno. Da bi mogel Glasnik odslej nemoteno izhajati, smo se že obrnili po pomoč k našim etnografskim ustanovam, zdaj pa prosimo še bravce, da nam po svojih močeh pomagajo. Čeprav neradi, smo se odločili zvišati naročnino na 100 din letno, ali za 30 din za posamezni izvod. Člani Slovenskega etnografskega društva in sodelavci, se pravi vsi tisti, ki odgovarjajo na vprašalnice, pa bodo še naprej prejeli Glasnik brezplačno. Za tiste naročnike, ki bodo po našem mnenju zlahka odrinili slotak, smo priložili položnico, druge pa prosimo, naj bi naročnino nakazali na naš tekoči račun številka 600-14/3-775. — Za razumevanje in uvidevnost se vam onaprej zahvaljujemo.

Uredništvo in uprava

Ljudska pesem in naša mladina

Res je, da ljudska pesem ne živi pri mladini več tako intenzivno kakor včasih, vendar tako obupno, kakor se zdi Janězu Dolencu, ni. Gotovo ljudska pesem ne more priti do izraza v trenutkih množičnega izživljanja (ekskurzije in pod.), zakaj v njej je še zmeraj za pevca toliko čustvene vsebine, da jo lahko zapoje le kot posameznik v družbi treh ali največ petih tovarišev in še to samo, če se najdejo »pravi«. Moderne mednarodne popevke se mladina dere brez slehernega občutka (ali pa karikira), naše pesmi pa res pójje iz doživetja — ali pa jo pesem sama potegne v doživetje. Toda v mestih gotovo ne; po vaseh in zaselkih, ki jih na zemljevidu ni, mogoče le na »specialkah«, pa ta naša pesem še živi, živi v lepoti in doživetosti, da moraš strmeti. Saj tam je tudi edino zmerom živega, drugod je bila naučena in so jo umetno, načrtno vzdrževali. Res pa je je zmerom toliko manj, kolikor se pri nas podeželje nekako »izravnava« z mestnim načinom življenja.

Marijan Fuchs

Vprašanja o ljudskih in obrtniških podobarjih

Podatki veljajo za kraj (okoliš):

Ime in priimek poročevalca:

Natančen naslov:

Datum:

1. Ali je v vašem kraju še živa podobarska dejavnost? Ali je v preteklosti bila, pa je izumrla?

2. Osebni podatki podobarjev, ki so ali še delujejo v vašem kraju. (Prosimo za podatke iz matičnih knjig, kronik, raznih drugih zapisov, po spominu. »Domače ime« podobarjeve hiše.)

3. Je (bil) podobar samouk? (Njegov glavni poklic.) Ali delavniško izučen (rezbar, slikar, kamnosek in tako dalje)?

4. Kje je dobil spodbudo za delo (družinska tradicija, vpliv okolja, med delom na tujem itd.)?

5. Ali je stalno naseljen (z opremljeno delavnico)? Ali je delal tudi »v šteri«?

6. Kdo je dela naročal (zasebniki, kmečki sosede, cerkvena naročila)? Ali so dela namenjena le za ožjo okolico ali tudi za oddaljene kraje?

7. Iz kakšnega materiala so izdelki (les, kamen, glina, slike — v olju, tempera, na steklu, zidne slike itd.)?

8. Kdo je barval ali zlatil izdelane plastike (umetnik sam, vaški soboslikar, kdo drugi, »ki to bolje zna«)?

9. Ohranjena dela (rezljana vrata, rezljano pohištvo, okviri, oltarni nastavki, posamezni svetniški kipi, razpela, jaslične figure, modli za pecivo in pod.; kipci iz gline; kamnoseško okrašeni portali, nagrobniki, klesana znamenja itd. Slikarska dela.). Dela, ki niso več ohranjena. (Prosimo na priloženem listu.)

10. Je imel podobar kakšne učence? (Po možnosti poimensko.)

11. Ali so o podobarju in njegovem delu znane kakšne anekdote? (Poseben list.)

12. Ali so njegovi zasnutki originalni ali se naslanjajo na tuje predloge?

Ali morda obstajajo delavniške skice, grafike in podobno? So ohranjeni kakšni tehnični recepti?

13. Ali je bil podobar že omenjen v literaturi (posebno v lokalni, ki nam je teže dosegljiva)?

14. Ali je delavnica še ohranjena? In njen inventar?

15. Ali je v vašem okolišu kakšno »domače ime«, ki bi dopuščalo sklep, da je tam živel kakšen sicer že pozabljeni podobar? (Npr. »pri Malarju«, »pri Piltaverju« in pod.)